

РЕЦЕНЗІЯ
на рукопис дисертації Улько Наталії Миколаївни
«ПСИХОКОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНИХ ТРАВМ У ДОРОСЛИХ»,
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність дисертаційного дослідження Н.М. Улько обумовлена тим, що впродовж останніх років воєнного стану в Україні відбуваються події, що виходять за межі повсякденності й стабільності, привносять в життя людей втрати, зачіпаючи буденний сенс людського існування й надають йому певного межово-екзистенційного контексту, що несе загрозу людському існуванню, а існування особистості у вирі нестабільності та непередбачуваності актуалізує проблему надання допомоги постраждалим від травматичних подій в масштабах країни. Це стає новим викликом і для спеціалістів у сфері соціальної та психологічної допомоги. Вкрай затребуваними стали дослідження та розробки комплексних підходів до роботи з різними категоріями постраждалих: військових та цивільного населення, що проживає на лінії розмежування, внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, поранених бійців та осіб, які не залучені в активні військові дії, але перебувають в стані постійної напруги та інформаційних впливів, що викликає у них системні стресові стани. Саме тому, наукова робота Наталії Миколаївни, присвячена теоретико-експериментальному дослідженню психокорекції емоційних травм у дорослих є однією з найбільш значущих та важливих для сучасного українського суспільства і демонструє неабиякий теоретичний і практичний інтерес.

У роботі сформульовано мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, що забезпечило проведення його на якісному науковому рівні. Ґрунтовна теоретико-методологічна основа та адекватне використання методів дослідження сприяли успішному вирішенню автором поставлених завдань.

Особливого інтересу заслуговує наукова новизна дисертаційного дослідження. Оскільки, вперше розкрито структуру та основні компоненти емоційної психотравми (конативний, когнітивний та афективний) з позиції переживання невідповідності між загрозливими чинниками ситуації та індивідуальними можливостями їх подолання, яке супроводжується інтенсивним страхом, тривожністю, гострим відчуттям безпорадності та втрати контролю, негативними когнітивними змінами та змінами у способах регуляції афектів, що спричиняє тривалі фізичні, психічні, духовні та соціальні розлади особистості дорослого віку; виокремлено основні види особистісних втрат, що виступають чинниками емоційної травматизації: психологічні втрати; матеріальні та фізичні втрати; соціальні втрати; духовні втрати, а також

особливості перебігу психотравматизації особистості дорослого віку та розроблено й реалізовано комплексну психокорекційну програму емоційної травматизації особистості дорослого віку в умовах військових дій в Україні та доведено її ефективність в індивідуальній та груповій психокорекційній роботі з різними категоріями населення, що зазнали емоційних психотравм. Цінність запропонованої програми становить інтегративний підхід до обґрунтування її сутнісного змісту та підбору методів, технік, прийомів психологічного впливу.

До найбільш вагомих наукових здобутків дисертантки слід також віднести визначення основних найбільш ефективних стратегій подолання емоційної травматизації особистістю дорослого віку: переконуючі звернення до розуму та віри; усвідомлення й переосмислення власних емоцій і почуттів; зниження напруги через фізичні дії та тілесні практики; спілкування та допомога іншим людям, звернення за допомогою до соціального працівника та психолога та виявлення взаємозалежності між віком та способами використання внутрішнього потенціалу дорослої особистості в складних життєвих обставинах.

Дисертанткою запропоновано комплекс психодіагностичних методик, застосування якого дало можливість емпірично дослідити та проаналізувати предмет дисертаційного дослідження. Заслуговує на увагу об'ємність здобутого емпіричного матеріалу та ретельність його кількісного і якісного опрацювання з використанням методів математичної статистики. Суттєвим здобутком дисертантки також є авторський опитувальник «Чинники та особливості емоційної травматизації особистості дорослого віку», блоки запитань у якому формулювалися таким чином, щоб отримані відповіді можна було згрупувати методом контент-аналізу за такими змістовими характеристиками базових компонентів «Я-концепції особистості»: *когнітивному*; *емоційному* та *поведінковому* залежно від включеності особистісних сфер досліджуваних у процес проживання і опрацювання травмуючи подій.

На основі проведеного дослідження автором сформульовано ряд наукових висновків, що відображають його логіку та характер реалізованості поставлених завдань.

Ключові положення дисертаційної роботи у повному обсязі викладено у достатній кількості наукових публікацій Н.М. Улько. Теоретичні й практичні положення наукового дослідження презентувалися й отримали схвалення на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях.

Разом із тим, для поглиблення наукової дискусії доцільно поставити кілька уточнювальних запитань і побажань:

1. Враховуючи регіональну специфіку вибірки, чи планується розширення емпіричної бази на досліджуваних українців, які є

- вимушено переміщеними за межі нашої держави для порівняльного аналізу результатів з внутрішньо-переміщеними особами?
2. Цікаво було б уточнити, як саме авторка враховувала статеві особливості в адаптації комплексної психокорекційної програми емоційної травматизації особистості дорослого віку в умовах воєнного стану в Україні?
 3. Чи передбачено катamnестичне відстеження учасників формувального експерименту через 6–12 місяців після завершення інтервенції для оцінки стійкості психологічних змін?
 4. Робота не позбавлена стилістичних огріхів та незначних помилок технічного оформлення.

Однак, вказані запитання та побажання жодним чином не применшують високого наукового рівня та практичної цінності праці.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертанткою наукових результатів, їх обґрунтованість та достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків дисертації можна стверджувати про високий науково-теоретичний рівень наукової роботи Ульяко Н.М. «Психокорекція емоційних травм у дорослих», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року і може бути рекомендоване до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, професор
кафедри психології факультету психології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

